

Tässä liitteessä:

- **Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämisen kansalliset linjaukset**
- **Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittäminen Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeessa**
- **Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämisen seuraavat askeleet**
- **Lähteet ja materiaalit**

Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämisen kansalliset linjaukset

Sijaishuollon ohjausta ja valvontaa varten THL on laatinut mallinnuksen: [Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli : kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa](#). Mallinnus on toiminut myös Etelä-Pohjanmaalla kehittämisen lähtökohtana. Mallinnuksen perustana on lapsen oikeuksien toteutuminen ja lapsikeskeisyys. Lisäksi lähtökohtana on päällekkäisyyksien purkaminen ja ohjauksen ja valvonnan yhtenäistäminen eri toimijoiden kesken.

Ohjauksen ja valvonnan ryhmätason ja yksilötason malli (THL):

Osana Lape-hankkeen kansallista kehittämistyötä on laadittu lisäksi [Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä](#). Selvityksessä todetaan, että nykyhetkellä suurin osa lastensuojelulaitoksista tai ammatillisista perhekodeista on yksityistä toimintaa, n. 90% palvelutuotannosta. Suuremmat toimijat ostavat pienempiä toimijoita, mikä näkyy toiminnan standardisoinnissa ja mahdollisesti kodinomaisuuden vähenemisessä. Tämä tilanne on myös Etelä-Pohjanmaalla. Hankkeen alussa tehdyn selvityksen mukaan Etelä-Pohjanmaan maakunnassa on yhteensä 17 yksityistä lastensuojeluyksikköä. Tilanne on muuttunut jo syksystä 2017 ja alueen kartoitus yksityisistä toimijoista tulee tehdä uudelleen jatkovalmistelussa.

Lape-hankkeessa on suunniteltu kansallista sijaishuollon rekisteriä Lasteria, johon tulisi tarkat tiedot mm. laitoksen henkilökunnan osaamisesta sekä valvontakäynneistä. Myös Etelä-Pohjanmaan sosiaalihuollon ja lastensuojelun johtajat ovat ilmaisseet kiinnostuksensa osallistua Lasteriin, mikäli se toteutuu. Kansallisesti on suunniteltu myös sijaishuollon laatukriteereitä ja perhehoidon kansallista toimintaohjetta, mihin työhön on myös Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeesta osallistuttu.

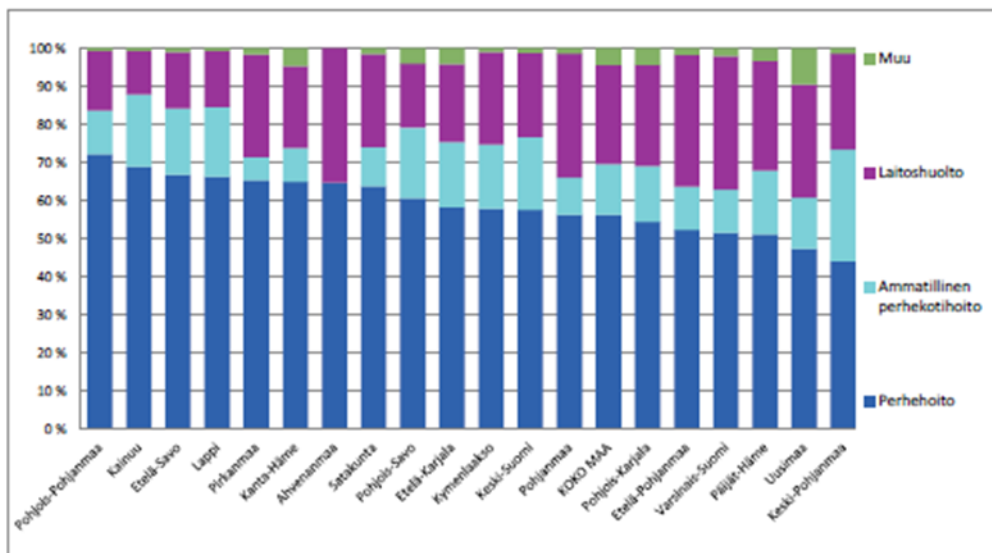
Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittäminen Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeessa

Tilastoja Etelä-Pohjanmaalla

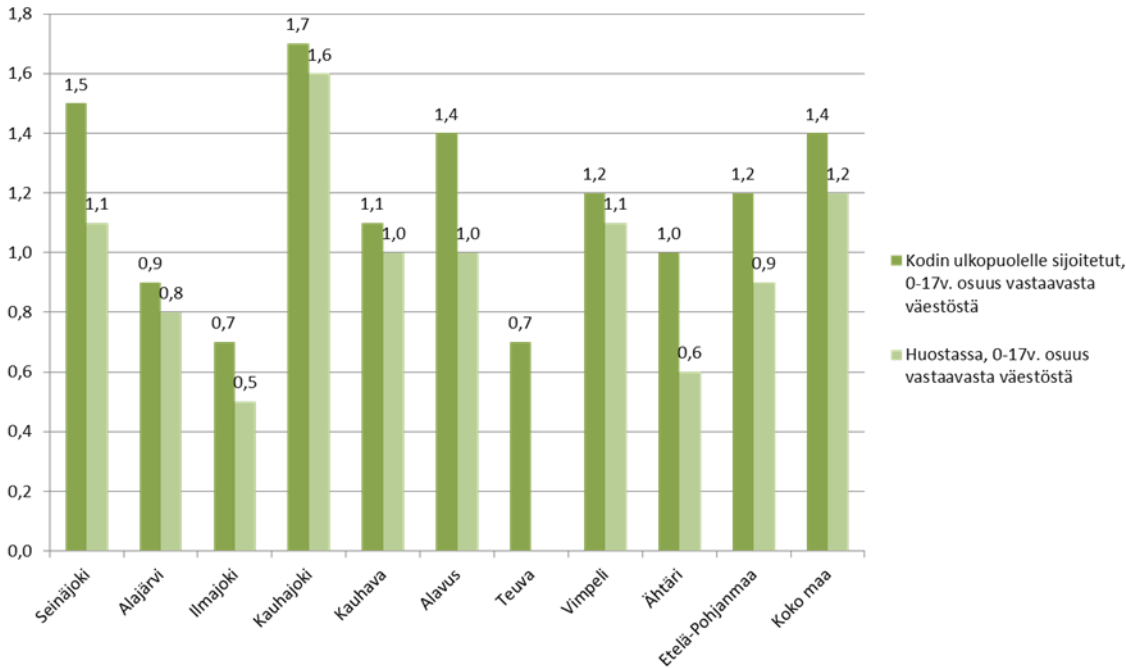
Etelä-Pohjanmaalla on paljon yksityisiä lastensuojelulaitoksia. Tämä saattaa olla osin vaikuttamassa siihen, että laitoksiin sijoitettujen lasten osuus on alueella suuri. Huostassa olevista lapsista vain 52% on sijoitettu perhehoitoon.

Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain (THL):

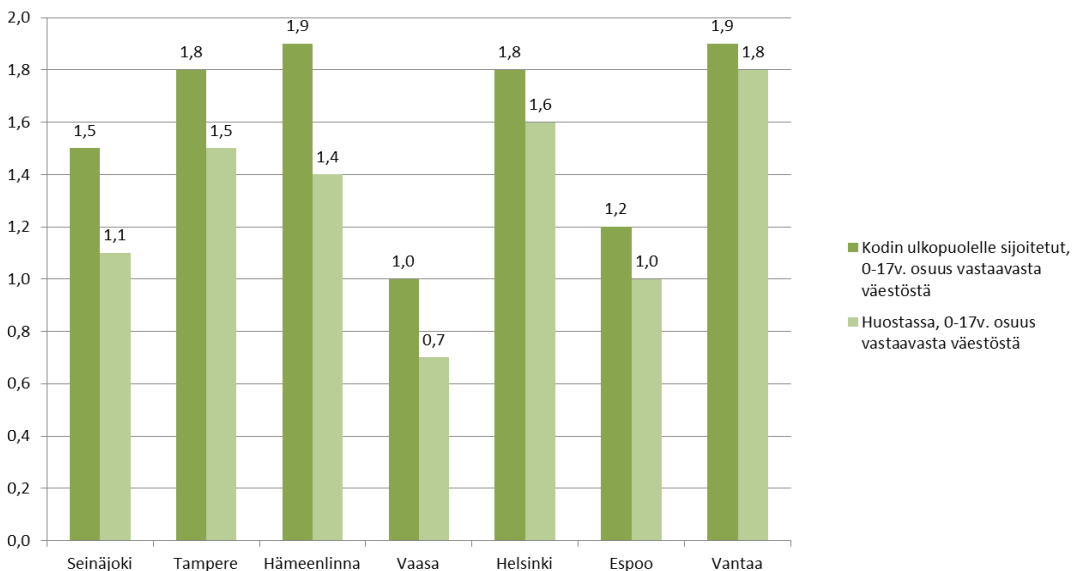
Kuvio 6. Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain 31.12.2017, % (N=8 962)

Etelä-Pohjanmaa sijoittuu suurin piirtein samaan tasoon kodin ulkopuolelle sijoitettujen lapsien määrässä kuin maassa keskimäärin. Koko maassa kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia (0-17-vuotiaat) oli vuonna 2017 1,4% koko lapsiväestöön suhteutettuna. Etelä-Pohjanmaalla suhteellinen luku vaihtelee kunnasta riippuen. (2017, THL):

Seinäjoki sijoittuu keskivaiheille verrattaessa suuriin tai keskiisuuriin kaupunkeihin kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrässä. (2017, THL)

Maakunnallinen sijaishuollon ohjaus ja valvonta

Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämisessä on huomioitu laitos- ja perhehoito. Haasteena on ollut se, että Etelä-Pohjanmaalla ei ole erikoistuneita työntekijöitä sijaishuollon ohjaukseen ja valvontaan liittyen. Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämistä on verottanut se, ettei ole voitu keskittyä useita sosiaalihuollon tehtäviä sisältäviä työnkuvia omaavien työntekijöiden kanssa kaikkien kehittämistyöhön yhtä aikaa. Lape-hankkeen aikana on keskitytty ohjauksen ja valvonnan kansallisten teemojen jalkauttamiseen lastensuojelulaitoksille ja maakunnan johtaville viranhaltijoille. Etelä-Pohjanmaa tarvitseekin kansallisesti tukea sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämiseen jatkossakin.

Laitostoitimijoiden työryhmässä on käsitelty erityisesti [Lastensuojelun terapeuttisen laitospalvelun mallinnusta](#). Lisäksi keskusteluissa on myös käsitelty ohjauksen ja valvonnan kysymyksiä. Yksiköiden edustajat kokivat, että päällekkäisyydet ja eri valvontaviranomaisten ristiriitaiset ohjeet ovat arkipäivää valvontaan liittyen. Hyvänä esimerkkinä sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan suhteen työryhmän jäsenet nostivat Helsingin ohjauksen ja valvonnan mallin, jossa toteutuu ennakoarviointi, kaikkien osapuolten haastattelut (lapset ja työntekijät) sekä haastatteluiden jälkeen yhteiset ohjaukselliset keskustelut. Yksiköiden edustajien kokemusten mukaan sosiaalityöntekijöiden kahdenkeskiset tapaamiset sijoitettujen lasten kanssa toteutuivat kohtalaisen hyvin maakunnassa, mutta tässä näkyi kuntakohtaisia ja työntekijäkohtaisia vaihteluita.

Perhehoidon osalta hankkeessa on toiminut kaksi työryhmää: Lastensuojelun perhehoidon työryhmä (sisällöt) ja Maakunnallinen perhehoidon työryhmä (rakenteet). Lastensuojelun perhehoidon kehittämisessä on otettu huomioon THL:n mallinnusraportti [Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito: Kohti perhehoidon laadun vahvistamista](#). Maakunnallinen perhehoidon työryhmä on muuttanut muotoaan hankkeen loppuajaksi ja siitä muodostui Maakunnallinen sosiaalihuollon ja lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden työryhmä, joka jatkaa hankeajan jälkeenkin. Maakunnallisen sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämisen kannalta yksi hankkeen tulos on, että Etelä-Pohjanmaan johtavat sosiaalihuollon viranhaltijat ovat linjanneet käynnistävän maakunnallisen perhehoidon rakenteen valmistelun jo ennen sote- ja maakuntauudistuksen voimaantuloa. Tähän palkataan yhteisvastuullisesti yksi työntekijä ja hankkeen isäntäkuntana toimii Seinäjoen kaupunki. Tämä yhteistyörakenne luo pohjaa yhteistyön laajentamiseksi myös sijaishuollon ohjaukseen ja valvontaan.

Toinen tärkeä tulos on se, että Etelä-Pohjanmaan Lape-hankkeessa on tuotettu monitoimijaisesti lasten, nuorten, vanhempien ja työntekijöiden näkemykset huomioiden sekä tutkimustietoa hyödyntäen sijaishuoltoa koskien kaksi raporttia: [Systeminen lastensuojelun perhehoito Etelä-Pohjanmaalla](#) sekä [Arki ja erityisyys lastensuojelulaitoksessa](#). Näissä raporteissa on huomioitu Etelä-Pohjanmaa toimintaympäristönä sekä pilkottu kansallisia THL:n tuottamien raporttien teemoja käytännön toimintasuunnitelmiksi. Raportit ovat hyödynnettävissä jatkovalmistelua ajatellen.

Hankkeen loppuvaiheessa 10/2018 perustettu Maakunnallinen sosiaalihuollon ja lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden työryhmä on kokoontunut 2 kertaa hankeajaksi. Näillä kerroilla on käsitelty mm. sijaishuollon kysymyksiä. Pääkaupunkiseudun Lapesta Pia Gripenberg on käynyt kouluttamassa Helsingin kaupungin ohjauksen ja valvonnan mallia. Uudellamaalla ohjausta ja valvontaa on kehitetty Lape-hankkeen aikana Helsingin mallin pohjalta ja visio Uudenmaan alueella toimivasta ohjauksesta ja valvonnasta on luotu.

Uudenmaan visio ohjauksesta ja valvonnasta:

Helsingin mallia mukaillen Uudellemaalle on tehty suunnitelma käytännön toteutuksesta ohjauksen ja valvonnan suhteen:

- Yhteinen tietoportaaali: <https://trello.com/b/pSKau0iE/valvonta>
- Yhteinen valvontakäyntilomake
- Yhteisesti sovittu käyntien rakenne:
 - Ennakkomateriaali
 - Ennakkoyhteydenotot (palaute ym)
 - Roolit käynnillä
 - Esimiesten, työntekijöiden ja lasten kuuleminen
 - Välitön palaute
 - Muistio ja sen jakelu, (seurattavat asiat)
- Yhteinen käyntisuunnitelma (kalenteri)
- Laaja yhteinen kilpailutus pohja -> yhteinen sopimusvalvonta 2019 -> perustettu "Puitesopimuksen ohjausryhmä"

Maakunnallisen sosiaalihuollon ja lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden työryhmän jatkosuunnitelma vuodelle 2019

Helsingin ja Uudenmaan mallia mukaillen tavoitteena on yhtenäinen ohjauksen ja valvonnan malli Etelä-Pohjanmaallakin. Työryhmä on päättänyt, että se jatkaa hankeajan jälkeenkin vuonna 2019 kokoontuen n. kerran kahdessa kuukaudessa.

Maakunnallisen sosiaalihuollon ja lastensuojelun johtavien viranhaltijoiden työryhmän laatima alustava toimintasuunnitelma vuodelle 2019:

1. Maakunnan yhteisen perhehoidon Pride-koulutuksen järjestäminen Etelä-Pohjanmaalla, perhehoidon rekisterin luominen ja perhehoidon valvonnan teeman huomioiminen. Vuonna 2019 aloittaa päätoiminen työntekijä valmistelevaan maakunnallista perhehoitoa systemisen lastensuojelun

juurruttamisen rinnalla (SyTy-hanke ja Maakunnallisen perhehoidon käynnistämishanke). Perhehoidon maakunnallistamisessa otetaan huomioon Lape-hankkeessa tehty raportti Systeminen perhehoito Etelä-Pohjanmaalla.

2. Yhteisen laitoshoidon kilpailutuksen suunnittelu Etelä-Pohjanmaalle vuoden 2019 aikana.

3. Yhteinen laitosten valvonnan suunnittelu vuoden 2019 aikana (digitaalisen yhteisen työkalun selvittäminen, myöhemmin mahdollisesti Lasteri)

→ Seuraavissa kokouksissa valmistellaan Etelä-Pohjanmaan yhteistä kilpailutusta sekä suunnitellaan valvonnan järjestämistä maakunnallisesti yhteisesti Etelä-Pohjanmaalla.

4. Kutsutaan mahdollisesti AVI:n ylitarkastaja kutsutaan työryhmään mukaan ensi vuonna.

5. Lasteriin osallistuminen, mikäli se toteutuu.

6. Maakunnallisen perhehoidon käynnistämishankkeen ohjausryhmänä toimiminen

Lapsikeskeisyyden, lapsen oikeuksien toteutumisen, kokemusasiantuntijuuden ja vertaistuen kehittäminen

Etelä-Pohjanmaalla on kokoontunut hankeajalla Laitostoimijoiden työryhmä (yht 5 krt), jossa on jalkautettu lapsikeskeisyyden, lapsen oikeuksien ja kokemusasiantuntijuuteen liittyviä teemoja sekä keskusteltu näistä aiheista. Työryhmän jäsenten toiveen mukaisesti työryhmässä on käyty keskustelun läpi Lape-hankkeen lastensuojelun laitoskehittämistä varten laadittu [Lastensuojelun terapeutti-](#)
[sen laitospalveluksen mallinnus](#). Eri laitokset ovat saaneet poimia toistensa käytännöistä hyviä toimintatapoja. Laitostoimijat ovat ilmaisseet halukkuutensa jatkaa tässä työryhmässä toteutettua koulutuksellista yhteistyötä. Keskusteluita on käyty siitä, että Seinäjoen kaupungin uusi lastensuojeluyksikkö ottaisi koordinoituvastuuta alueen lastensuojelulaitosten kokoamisesta yhteen ja koulutuksellisen yhteistyön jatkamisesta.

Lasten oikeuksien ja lapsikeskeisyyden näkökulmaa on käsitelty lisäksi pienten lastensuojeluyksiköiden työnohjausryhmässä (3 krt, kevät 2018), Lastensuojelulaitos Pajurinteen (4 krt, syksy 2017-kevät 2018) ja Vanamon kehittämispäivissä (1 krt, syksy 2018) ja Seinäjoen sijaishuollon sosiaalityöntekijöiden tiimissä (2 krt, kevät 2018-syksy 2018). Lapsikeskeisen sijaishuollon teemaa on käsitelty lisäksi hankkeessa kehitetyn Toipuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa -kysymyspatterin avulla. Teemana on ollut se, miten jokainen työntekijä voi omassa toiminnassaan ottaa huomioon juuri kyseessä olevan lapsen tai nuoren hyvinvoinnin näkökulman huomioon. Kysymyspatterin kokeiluista tarkemmin artikkelissa [Toipuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa –miten ammattilaiset voivat tukea nuorta ja hänen vanhempiaan sijoituksen alkuvaiheessa](#).

Etelä-Pohjanmaalla ei ole ollut rakennetta kokemusasiantuntijuuden hyödyntämiselle lastensuojelussa eikä kunnissa/kuntayhtymissä ole käytössä selkeitä palautejärjestelmiä. Mikäli palautetta kerätään, se tapahtuu useimmin suullisesti tai pistemäisesti kirjallisesti. Kokemusasiantuntijuuden hyödyntämistä on harjoiteltu perhehoidossa ja laitoshoidossa. Keväällä 2017 järjestettiin lastensuojelulaitoksessa olleille nuorille ja heidän vanhemmilleen vertaistukiryhmät, jotka kokoontuivat molemmat yhteensä 4 kertaa. Ryhmien tuottama tieto on koottu tarkemmin Arki ja Erityisyys lastensuojelussa –käsikirjaan. Ryhmät ovat liittyneet Uusi lastensuojelulaitos Seinäjoelle –hankkeeseen. Ryhmiä on ollut vetämässä hanketyöntekijän lisäksi Pajurinteen johtaja sekä ohjaaja. Tavoitteena on toimintamallin juurtuminen osaksi uuden lastensuojelulaitoksen toimintaa. Perhehoidossa oleville lapsille on järjestetty kehittämispäivä syksyllä 2018. Perhehoidossa olevia lapsia ja sijaissisaruksia on kuultu haastatte-

lemalla syksyllä 2017. Haastatellut lapset ovat esiintyneet perhehoidon yhteiskehittämispäivässä 31.10.2017 hanketyöntekijän haastattelemana. Lasten tieto on koottu Systeminen perhehoito Etelä-Pohjanmaalla raporttiin. Seinäjoen kaupungin sijaishuollon sosiaalityöntekijät suunnittelevat vastaavan kehittämisspäivän järjestämistä myös vuonna 2019.

Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan kehittämisen seuraavat askeleet Etelä-Pohjanmaalla

Sosiaalityö

- Sijoitetun lapsen ja sosiaalityöntekijän tapaamisten toteutumisen varmistaminen
- Oikeuksista tiedottaminen lapsen tapaamisissa
- Edunvalvojan käyttäminen tarvittaessa
- Digitaalisten yhteydenottokanavien mahdollisuus kaikille sijoitetuille lapsille (maakunnan yhteisen toimintakäytännön luominen)
- Systemaattisten palautejärjestelmien käyttöön otto
- Osallisuuden lisääminen ryhmäkohtaisella työskentelyllä (vertaistuen tarjoaminen, yhteiskehittämisspäivät)
- Lakimiehen konsultaatiomahdollisuuksien lisääminen

Lastensuojeluyksiköt

- Uusi selvitys alueella toimivista lastensuojeluyksiköistä (syksy 2017: 17 yksikköä)
- Koulutusyhteistyö vuoden 2018 loppuun mennessä julkaistavista kansallisista sijaishuollon laatuksiteereistä sekä muista sijaishuoltoon liittyvistä näkökulmista
- vertaisryhmät käytännöksi
- sijoitettujen lasten osallistuminen omavalvontasuunnitelmiin käytännöksi

Perhehoito

- Perhehoitajien koulutusyhteistyön käynnistäminen
- Perhehoitajien rekisterin luominen
- vertaisryhmät käytännöksi
- Kansallisen perhehoidon toimintaohjeen maakunnallistaminen (perhehoidon toimintatapojen yhtenäistäminen)
- SyTy-hankkeen aikana tehdään tarkempi suunnitelma perhehoidon maakunnallistamisen osalta huomioiden Systeminen perhehoito Etelä-Pohjanmaalla –raportin tulokset

Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan maakunnallistaminen:

- Yhtenäisen ohjauksen ja valvonnan mallin käyttöön otto maakunnan alueella (Helsingin mallin muokkaaminen ja käyttöön otto)
- Valvontakäytien raportointi maakunnan yhteisellä alustalla
- Myöhemmin valvontakäytien raportointi mahdollisesti Lasterissa.
- Yhtenäisen kilpailutuksen tekeminen yhteistyössä koko maakunnan kesken
- Palautejärjestelmän luominen

Lähteet ja materiaalit

Aarnio, Noora (2018a) Toipuminen tapahtuu vuorovaikutuksessa –Miten ammattilaiset voivat tukea nuorta ja hänen vanhempiaan sijoituksen alkuvaiheessa. Eriksson, Pia & Petrelius, Päivi toim. Uudistuva lastensuojelu –kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpapereita 32/2018, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-208-6> tai <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2018/11/toipuminen-tapahtuu-vuorovaikutuksessa.pdf>

Aarnio, Noora & Pakkala, Heidi (2018) Systeeminen lastensuojelun perhehoito Etelä-Pohjanmaalla. <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2018/12/systeeminen-lastensuojelun-perhehoito-.pdf>

Aarnio, Noora (2018b) Arki ja erityisyys lastensuojelulaitoksessa – lastensuojelulaitoksen käsikirja <http://uusiep.fi/wp-content/uploads/2018/12/lastensuojelulaitoksen-kasikirja.pdf>

Heino, Tarja & Säles, Emilia (2017). Lasten ja perheiden yksilöllisiin tarpeisiin vastaava perhehoito: Kohti perhehoidon laadun vahvistamista. Työpapereita 20/2017, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-857-9>

Hoikkala, Susanna; Kojo, Raija; Tervo, Jaana; Aaltonen, Teija (2017). Sijaishuollon ohjauksen ja valvonnan malli : kohti lapsikeskeistä ja lapsenoikeusperustaista toimintatapaa. Työpaperit 19/2017, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-855-5>

Lastensuojelun tilasto 2017 (THL)

http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5&isAllowed=y

Porko, Petta; Heino, Tarja; Eriksson, Pia (2018). Selvitys yksityisistä lastensuojelun yksiköistä. Työpapereita 21/2018, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-131-7>

Timonen-Kallio, Eeva; Yliruka, Laura; Närhi, Pekka (2017). Lastensuojelun terapeuttisen laitospalveluksen mallinnus. Työpapereita 23/2017, THL. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-866-1>

Lisätiedot:

Noora Aarnio

noora.aarnio@seinajoki.fi